

Łapomniany mizar

cmentarz tatarski w Studziance

Pamiątkowa płyta ufundowana przez Starostę Bialskiego

Zanikające ułożenie nagrobków w saffy

Tatarzy w rejon Białej Podlaskiej przybyli w czasach panowania Jana III Sobieskiego, który w celu pozyskania Tatarów do wojska polskiego w porozumieniu z sejmem przywrócił im dawne prawa. W zamian za zaległy żołd 12 marca 1679 r. w Grodnie król nadał Tatarom z oddziałów rotmistrza Samuela Murzy Koryckiego wsie: Lebiedziew, Małaszewicze w ekonomii brzeskiej i kilka wsi w ekonomii kobryńskiej. Przyznał rotmistrzowi Danielowi Szablowskiemu włości w Małaszewiczach, zaś rotmistrzowi Samuelowi Romanowskiemu wraz z żoną Reginą z Kieńskich ziemie w Studziance - wsi położonej w kluczu łomaskim, ekonomii brzeskiej.

Osadnictwo tatarskie kontynuowali królowie sascy.

W zamian za włości Tatarzy zwolnieni byli od czynszów, a płacili jedynie podatki uchwalone przez sejm dla szlachty. Tatarzy byli niestety słabymi gospodarzami. Bardziej pociągały ich działania wojenne, w których zdecydowanie lepiej się czuli. Tatarzy bialscy brali udział we wszystkich zrywach w obronie wolności Polski.

Tatarzy mieszkali w miejscowościach położonych w pobliżu Studzianki: Lebiedzew - Zastawek, Koszoły, Ortel, Dąbrowica, Połoski, Małaszewicze, Piszczac, Bokinka, Wólka Kościeniewicka. Stworzyli oni liczną społeczność skupioną wokół Parafii Muzułmańskiej w Studziance w pobliżu Białej Podlaskiej.

Cmentarz tatarski w Studziance jest jednym z niewielu poza Lebiedziewem - Zastawkiem, Bohonikami, Kruszynianami i Warszawą z zachowanych do dzisiaj mizarów w Polsce.

Aby dotrzeć do mizaru w Studziance, trzeba zjechać z trasy Biała Podlaska - Lublin w Łomazach na drogę w kierunku Piszczaca. Należy przejechać przez wieś Studziankę, aż do „krzyżówki” i kapliczki. Następnie skrócić w lewo w polną drogę obok znaku informacyjnego i prosto w kierunku sosnowego lasu.

Mizary (z tat. zirec- cmentarz, odwiedziny, pielgrzymka, mizar lub miziar, z tur. mezar, ar. mazar- miejsce odwiedzin, mogiła) zakładano na ziemiach polskich w większych skupiskach poza osadami na wzniesieniach lub obrzeżach lasów. Najczęściej każda parafia muzułmańska posiadała swój mizar.

Mizary stanowiły bardzo ważny składnik kultury materialnej i duchowej Tatarów charakteryzujących się głęboko rozwiniętym kultem przodków i zmarłych. Cmentarz w Studziance założono w I poł. XVIII w. na wzniesieniu po lewej stronie tzw. wielko-brzeskiej drogi przy dzisiejszej drodze Łomazy - Piszczac w powiecie bialskim.

Zgodnie z tradycją islamską nekropolia usytuowana została na uboczu, w tym przypadku na pagórku porośniętym wysokimi starymi drzewami na planie wieloboku. Malowniczość jego położenia urzeka latem, kiedy ciszę zagłuszają bujne krzewy, ale i zimą, gdy spod śnieżnej pokrywy wybijają się na światło półkoliste kamienie.

Wejścia na mizar były z trzech stron. Obecnie jest jedno frontowe z otwieraną bramą. Na mizarze znajduje się ponad 170 mogił, z których najstarsza pochodzi z I poł. XVIII.

Łapomniany mizar

cmentarz tatarski w Studziance

Ostatni pochówek miał miejsce w czasie II wojny światowej. Układ grobów orientowanych na osi wschód-zachód rozmieszczony został w równoległe rzędy (saffy) naśladujące ustawienie wiernych podczas modlitwy w meczecie. Społeczność tatarska umieszczała zwykle polne kamienie z piaskowca, a rzadziej ze szlachetnego kamienia. Zmarłego składano do grobu i pod jego głowę wkładano zwoje (daławany) z modlitwami, ponieważ wierzono, że zmarły będzie zdawał relacje z życia przed aniołami świętymi Munkirem i Nekirem przybywającymi po pogrzebie. Mogiłę usypywano z ziemi w niewielki kopczyk, boki natomiast okładano kamieniami, aby ptactwo czy zwierzęta nie rozgrzebywały mogił. Od strony głowy stawiano większy kamień, a u nóg mniejszy. Głowę zmarłego umieszczano w kierunku Mekki. W górnej części nagrobka znajdował się półksiężyc - oznaka przynależności wyznaniowej grobu wraz z gwiazdą, oraz wersety z Koranu. Z czasem pojawiały się nowe wzorce na nagrobkach, które z Rosji przynieśli urzędnicy, żołnierze oraz kupcy rosyjscy. Zachowała się tylko jedna taka płyta w prawym rogu mizaru. Spoczywa tam Maria z Murzów Baranowskich - Ebiellowa. W przypadku kilku nagrobków na mizarze w Studziance występuje rozeta (symbol gwiazdy lub słońca) motyw właściwy dla epigrafiki nawożańskiej. Wśród inskrypcji pojawiają się kapitaliki, kursywa i cyrylica. Na nagrobkach można napotkać motywy architektoniczne minaretów i style wzorowane na dywanach tzw. muhirach. Kilka kamieni nagrobnych zawiera wyrażenia marhum (tłum. obdarzony miłosierdziem). Na nagrobkach w języku arabskim pojawia się formuła Szahada (wyznania wiary) nie ma Boga prócz Allaha, a Muhamed jest Jego Wyślannikiem. Napisy ryto na wygładzonej powierzchni kamienia. Większość napisów na nagrobkach występuje w języku polskim. Wykonane są również w języku rosyjskim, co było wynikiem rusyfikacji popowstaniowej w II poł. XIX wieku.

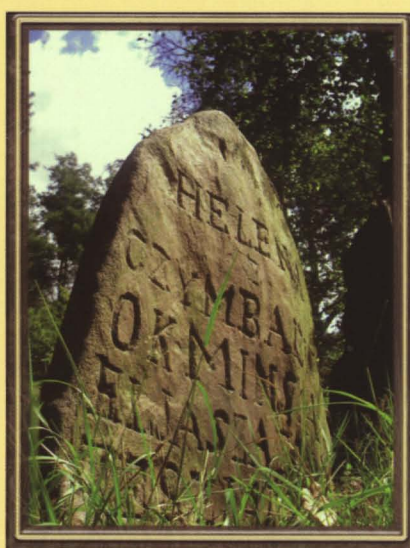
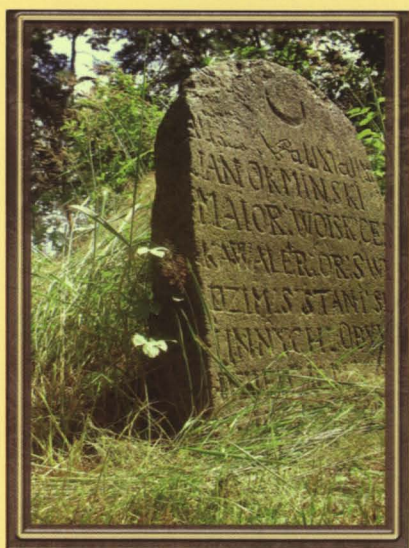

Warto wskazać, iż wśród znamienitych rodów tatarskich zamieszkujących parafię Studziankę na studziańskiej nekropoli spoczywają: Azulewicze, Bajrulewicze, Baranowscy, Buczaccy, Czymbajewicze, Iljaszewicze, Bielakowie, Józefowie, Koryccy, Kryczyńscy, Lisowscy, Montuszowie, Okmińscy, Romanowscy, Rudniccy, Szabłonowscy, Ułanowie.

Warto wskazać choćby kilka znamienitych osobistości pochowanych na omawianej nekropoli. Spoglądając na jeden z nagrobków, na którym wienije półksiężyc z gwiazdą, a niżej tłum. z arab.:

Nie ma bóstwa, jak tylko Bóg Muhamad jest prorokiem Boga dalej czytamy:

JAN OKMIŃSKI MAJOR WOJSK CE [CESARSTWA] R [ROSYJSKIEGO] KAWALER OR. S [ŚWIĘTEGO] WŁA/DZIM S [ŚWIĘTEGO] STANISŁAWA I INNYCH OBYWATELI DZIEDZIC MAŁASZEWICZ W ZMARŁ 13 PAŹDZ[PAŹDZIERNIKA] 1873 R [ROKU].

Kolejny kamień, na którym widnieje napis:

HELENA CZYMBAJEWI [CZYMBAJEWICZOWA] OKMIŃSKA ELIASZA ŻONA ZESZŁA D. 24 GR. 1853.

Następny napis po arabsku, a poniżej:

FELICYA Z AZULEWICZÓW LISOWSKA MATKA ALBERTA JÓZEFA MACIEJA I ELŻBIETY. DZIEDZICZKA ORTELA ŻYŁA LAT 67 ZM [ZMARŁA] 1 KW [KWIECIEŃ] 1884.

Przekazy pisemne wspominają, że na mizarze w Studziance pochowano dowódcę IV Pułku Straży Przedniej Wielkiego Księstwa Litewskiego gen. Józefa Bielaka oraz płk. Jakuba Azulewicza. W Studziance widać znaczną tendencję do grzebania zmarłego znanych członków rodów obok siebie: Lisowscy, Azulewicze, Bajrulewicze.

Tatarem sprawującym urząd sędziego pokoju powiatu bialskiego był Maciej Okmiński (zm. 1836r.) imam studziański był obrońcą spraw i w trybunale polskim, rozwodowych i trybunale podlaskim. Brat Macieja Bajrulewicza ostatniego mułły Studzianki Romuald (1872-1912) był słynnym w okolicy uzdrowicielem. Spoczywa wśród rodu Bajrulewiczów w lewej części cmentarza. Bardzo charakterystycznym zjawiskiem jest dostrzeganym w Księgach Urodzeń Małżeństw i Zgonów Parafii Muzułmańskiej w Studziance fakt małżeństw przede wszystkim w kręgu najbogatszych: Bielaków, Buczackich, Baranowskich, Józefowiczów, Koryckich, Azulewiczów. Członkowie owych rodzin spoczywają obok siebie w części mizaru przeznaczonej dla tych rodzin. Pochowano tutaj m.in. wojskowych mjr Macieja Azulewicza, por. Abrahama Azulewicza zmarłego w 1812 r., rtm. Mustafę Tupalskiego (ok. 1755-1830); sędziego pokoju powiatu bialskiego; Jana Lisowskiego i Stefana Rudziewicza oraz wielu innych zasłużonych Tatarów.

Cmentarzem w Studziance zainteresował się Wójt Gminy Łomazy i co roku nekropolia jest porządkowana i oczyszczana z krzaków i zarośli. W ostatnim czasie w Studziance powstało Stowarzyszenie Rozwoju Miejscowości Studzianka, którego młodzi członkowie aktywnie promują Studziankę, tematykę tatarską, a w szczególności mizar tatarski.

Mizar otaczany jest opieką przez mieszkańców.

Cmentarz pomagają porządkować studenci z Akademii Podlaskiej w Siedlcach, PSW w Białej Podlaskiej, uczniowie Europejskiego Centrum Kształcenia i Wychowania OHP w Roskoszy oraz wolontariusze.

*W statucie stowarzyszenia § 7 w punkcie 5 zapisano **dbałość o stan cmentarza tatarskiego w Studziance**. Młodzi ludzie oprócz dbania o wizerunek nekropolii, pomagają przybywającym turystom, miłośnikom przeszłości w poznawaniu tatarskich dziejów Studzianki i okolicy.*

Porządkowanie mizaru przez wolontariuszy

Propagowanie tego zabytku poprzez wystąpienia na konferencjach, sesjach, festiwalach, wspomnianie w publikacjach oraz mediach przyczynia się do uświadomienia społeczeństwu rangi i znaczenia jakże ważnego pomnika historii osadnictwa tatarskiego w rejonie białskim. Obiekt jako ślad przeszłości posiada niebagatelne znaczenie jako źródło do badań nad Tatarami rejonu białskiego. To tutaj spoczywa 250 lat historii miejscowości Studzianka. Mizar nadal przyciąga licznych turystów z najdalszych zakątków kraju i zagranicy będąc jedną z największych atrakcji turystycznych wschodnich terenów Polski.

Turyści na mizarze

*Odślonięcie tablicy pamiątkowej 330 lat osadnictwa
tatarskiego w Studziance w 2009 roku przez
władze samorządowe i delegację tatarską*

EUROPEJSKI
FUNDUSZ
ROZWOJU WSI POLSKIEJ

FUNDACJA
WSPOMAGANIA WSI

FUNDACJA
PRO BONO PL

Folder sfinansowano ze środków
Europejskiego Funduszu Rozwoju Wsi Polskiej i Fundacji Pro Bono PL
w ramach realizacji projektu
„Zielona Szkoła Tatarska”

oraz

Fundacji Wspomagania Wsi w ramach programu
„Kultura Bliska 2009”

Stowarzyszenie Rozwoju Miejscowości Studzianka

21-532 Łomazy, Studzianka 42

tel. 501 266 672

e-mail.: stowarzyszeniestudzianka@tlen.pl

www.studzianka.pl

Tekst: Łukasz Węda, Sławomir Hordejuk

Fotografie wykonali: Aneta Niedźwiedź, Wioleta Niedźwiedź,

Ryszard Fedyk, Łukasz Węda

Istnieje możliwość oprowadzania po cmentarzu i okolicy po wcześniejszym kontakcie ze stowarzyszeniem.